

چکیده

هدف: مفاهیمی مانند «تکامل»، «ترقی»، «توسعه» و «پیشرفت» که ما از همه آن‌ها با عنوان پیشرفت یاد می‌کنیم واژه‌هایی هستند که به نحوی فرایند تغییر، تحول و حرکت تکاملی فرد و جامعه را موردتوجه قرار می‌دهند. از دیدگاه آیت‌الله مصباح، همه انسان‌ها طالب سعادت و کمال هستند، اما حقیقت کمال و سعادت و راه رسیدن به آن، نه تنها برای انسان‌های معمولی، بلکه برای فرهیختگان نیز شناخته شده نیست.

یافته‌ها: آیت‌الله مصباح به‌خوبی مخلوقات را در سلسله درجات کمال رتبه‌بندی کرده و معتقد است جمادات در کمالات وجودی در درجه نازل‌تر و نباتات و حیوانات به ترتیب در وسط و انسان در درجه عالی‌تری قرار دارد. هر موجود مادی که دارای درجه عالی‌تری از وجود باشد، واجد قوای نازل‌تر نیز هست تا آن‌ها را درراه تکامل خویش استخدام کند. بهره‌برداری از نیروهای نازل‌تر باید در حدی باشد که برای رسیدن به کمالات عالی‌تر مفید افتد، وگرنه موجب رکود و توقف سیر تکامل و احیاناً موجب تنزل و سقوط می‌گردد. اوصاف وجودی نازل‌تر را در صورتی می‌توان حتی به‌عنوان کمال آلی و مقدمی برای یک‌چیز شناخت که مقدمه رسیدن به کمال عالی و حقیقی باشد. بر اساس این مبنا، رفاه مادی برای انسان که مشخصه جنس حیوان و مشترک میان انسان و حیوان است تنها در صورتی که در مسیر کمال حقیقی انسان قرار گیرد، کمال مقدمی - نه عالی و حقیقی - محسوب می‌گردد. کمال حقیقی، مطلق، اصلی و نهایی انسان، همانا تعالی روحی اوست که با تقرب هرچه بیشتر به خدای متعال حاصل می‌شود. ازاین‌رو، پیشرفت از منظر آیت‌الله مصباح تغییر از وضع موجود به وضع مطلوب است. مقصد قرب ربوبی و طریق رسیدن به آن عبودیت و بندگی است. «تشکیل نظام حاکمیتی» و «رهنمای پیشرفت» از الزامات چنین حرکتی است. همچنان ایشان مهم‌ترین موانع این حرکت را «ظلم» و «پیروی از هوای نفس» معرفی می‌کنند. آیت‌الله مصباح معتقد است گستره این حرکت تکاملی «از آغاز آفرینش انسان تا پایان روزی که انسان روی این زمین زندگی می‌کند» است.

نتیجه‌گیری: همه انسان‌ها مخلوق خدا هستند و باید تکامل یابند. این عالم برای همه انسان‌ها آفریده شده، درنتیجه زمینه باید طوری فراهم شود که همه انسان‌ها بتوانند پیشرفت کنند. پیشرفت واقعی انسان نیازمند نظام عادلانه است و برقراری نظام عادلانه احتیاج به ناظم و دستگاه حاکم دارد تا بتواند تخلفاتی که انجام می‌گیرد افزون‌طلبی‌هایی که می‌شود تجاوزهایی که می‌شود جلوی آن‌ها را بگیرد و متجاوزین را به کیفر برساند بر این اساس در زمانی که ما در

^۱ دانشیار موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) [https://asatid.iki.ac.ir/?prof=۱۲۹۶]

مسیر حرکت تکاملی و پیشرفت دسترسی به امام معصوم نداریم آن کسی که جانشین امام معصوم هست به نیابت عامه از طرف خدا مأذون است که احکام الهی را اجرا کند بر ما هم واجب است که اطاعت کنیم چون امام معصوم او را تعیین کرده است.

واژگان کلیدی: پیشرفت، توسعه، کمال انسان، استکمال انسان، حاکمیت